

РОЗДІЛ 2. КОРЕКЦІЙНА ПЕДАГОГІКА

ФІЗИЧНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ
З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИPHYSICAL DEVELOPMENT OF EARLY CHILDREN
WITH INTELLECTUAL DISABILITIES

Стаття присвячена проблемі фізичного розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями раннього віку. Розглянуто значення раннього віку для загального психофізичного розвитку дитини, роль фізичного виховання у психомоторному розвитку і його вплив на розвиток пізнавальної сфери. Проаналізовано законодавча база що розглядає фізичне виховання як пріоритетний напрям освітнього процесу.

Визначено проблеми фізичного розвитку дітей раннього віку з порушенням інтелекту через дифузне органічне ураження кори головного мозку.

Проаналізовано психолого-педагогічні дослідження, спрямовані на вивчення особливостей фізичного розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями, формування у них рухових навичок та рухової активності, мотивації до занять фізичною культурою, підготовки педагогів до проведення фізичного виховання дітей цієї категорії та методикам роботи з ними. Зазначено, що більшість досліджень присвячено дітям дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями, тому спеціальну увагу треба приділити особливостям фізичного розвитку та фізичного виховання дітей раннього віку з порушенням інтелекту.

У статті розглянуто та проаналізовано особливості фізичного розвитку дітей раннього віку з інтелектуальними порушеннями, зокрема, розвитку постави, загальних рухів, координації рухів. З урахуванням всіх особливостей запропоновано методичні рекомендації щодо організації та проведення роботи з фізичного виховання дітей раннього віку з інтелектуальними порушеннями в умовах груп для дітей раннього віку та домашнього виховання.

Запропоновано основні напрями роботи з фізичного розвитку дітей раннього віку з інтелектуальними порушеннями з метою розвитку рухів, сенсомоторного, мовленнєвого розвитку, розвитку пізнавальних процесів. Визначено потребу до розроблення конкретних методів роботи з дітьми раннього віку.

Ключові слова: діти з порушенням інтелекту, ранній вік, фізичний розвиток,

фізичне виховання, розвиток рухів, рухова активність.

The article is devoted to the problem of physical development of children with intellectual disabilities of early age. The importance of early age for the general psychophysical development of a child, the role of physical education in psychomotor development and its influence on the development of the cognitive sphere are considered. The legislative framework that considers physical education as a priority area of the educational process has been analyzed.

Problems of physical development of young children with intellectual disability due to diffuse organic damage to the cerebral cortex have been identified.

Psychological and pedagogical research aimed at studying the features of the physical development of children with intellectual disabilities, the formation of their motor skills and motor activity, motivation for physical education, and the training of teachers for physical education of children in this category and methods of working with them were analyzed. It is noted that most research is devoted to preschool children with intellectual disabilities, therefore special attention should be paid to the peculiarities of physical development and physical education of young children with intellectual disabilities.

The article considers and analyzes the features of the physical development of young children with intellectual disabilities, in particular, the development of posture, general movements, and coordination of movements. Taking into account all the features, methodological recommendations are proposed for organizing and conducting work on physical education of young children with intellectual disabilities in groups for young children and home education.

The main directions of work on the physical development of young children with intellectual disabilities are proposed with the aim of developing movements, sensorimotor, speech development, and cognitive processes. The need for the development of specific methods of working with young children is identified.

Key words: children with intellectual disabilities, early age, physical development, physical education, movement development, motor activity.

УДК 376.015.3-056.36-053.4

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/84.2.8>

Омельченко М.С.,

докт. психол. наук,
професор кафедри спеціальної освіти
та інклюзії

Державного вищого навчального
закладу «Донбаський державний
педагогічний університет»
(Дніпро, Україна)

Кузнецова Т.Г.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри спеціальної освіти
та інклюзії

Державного вищого навчального
закладу «Донбаський державний
педагогічний університет»
(Дніпро, Україна)

Аматьєва О.П.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри практичної психології
Державного вищого навчального
закладу «Донбаський державний
педагогічний університет»
(Дніпро, Україна)

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Ранній вік є стартом для загального розвитку дитини. Саме у цьому періоді мозок дитини активно розвивається, у великих півкулях відбуваються якісні зміни, що сприяє збільшенню працездатності нервової системи, формуванню здатності до наслідування, розвитку мовлення й рухів. У ранньому віці увага стає більш стійкою, збільшується

об'єм пам'яті, дитина починає засвоювати сенсорні еталони, формується наочно-дійове мислення, розвивається емоційно-вольова сфера. Всі ці процеси найбільш якісно розвиваються в процесі рухової активності дитини.

Закон України «Про дошкільну освіту» визначає фізичне виховання дітей одним з пріоритетних напрямів освітнього процесу у закладах дошкільної

освіти. Вказано на те, що фізичне виховання не лише зміцнює здоров'я дитини, захисні сили організму, а й сприяє формуванню життєво важливих рухових умінь та навичок, розвитку фізичних якостей, інтересу до рухів, підвищує рухову активність, яка є засобом розвитку багатьох психофізичних функцій [5].

У Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні зазначено, що турбота про фізичне здоров'я дитини є пріоритетним напрямом роботи вихователів [10].

У Національній Доктрині розвитку України у XXI столітті говориться про те, що головним призначенням фізичного виховання як соціальної системи в Україні є реалізація мети суспільства у формуванні всебічно розвиненої особистості [14].

Діти з порушенням інтелектуального розвитку через дифузне ураження кори головного мозку мають проблеми у фізичному розвитку. В них страждають майже всі фізичні процеси, зокрема рухова сфера, фізичні якості, рухова активність. Особливо сильно це проявляється на ранніх етапах розвитку дитини. Лише вчасна, правильно організована корекційна робота може підвищити якість фізичного розвитку дитини з порушенням інтелекту. Проте досліджень фізичного розвитку дітей раннього віку з інтелектуальними порушеннями недостатньо, що визначає актуальність обраної теми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фізичний розвиток дошкільників є актуальною проблемою, яку вчені розглядали у медичному, психологічному, педагогічному ракурсах, адже всі ці напрями міцно пов'язані між собою.

Л. Гаращенко, Л. Козіборода, К. Слабінська, О. Яшина та ін. у своїх дослідженнях визначали антропометричні, соматоскопічні особливості дітей дошкільного віку, описували можливі відхилення у розвитку, оцінювали вплив фізичного виховання на розвиток рухової активності й загальне здоров'я дітей [19].

Особливості формування здорового способу життя дітей дошкільного віку досліджували Є. Гнутов, Н. Гнутова, О. Іванашко, О. Іхно, К. Колеснік, В. Ляшенко, Н. Пахальчук, В. Туманова та ін. Ними показано, що здоров'я дитини формується протягом усього життя, а ставлення дошкільника до свого здоров'я багато у чому залежить від свідомого розуміння необхідності вести здоровий спосіб життя [15].

О. Багінська, О. Богинич, А. Вольчинський, О. Курок, О. Малхазов, В. Поліщук, Н. Русин, Н. Тупчий, Н. Черепаня, Ю. Шевченко та ін. вивчали особливості формування рухової активності дошкільників, а саме: необхідність створення режимів рухової активності для дошкільників з різним фізичним станом; особистісно-індивідуальні підходи до рухового розвитку дітей; педагогічні

умови, що підвищують рухову активність дошкільників; значення і роль рухливих ігор, музики, спортивного інвентаря для розвитку рухів та фізичної активності дітей [11].

Правильні підходи до фізичного виховання дітей можливі лише за умови освіченості педагогів, які працюють з ними. Теоретичні засади та технології управління системою фізичного виховання дошкільників, формування професійних якостей педагогів з фізичного виховання, узагальнення досвіду підготовки майбутніх вихователів до навчання рухових дій дітей дошкільного віку розглядали О. Бартків, О. Дурманенко, Н. Денисенко, В. Кошель, Н. Левинець, С. Петренко, Ю. Коваленко та ін. [2; 12].

Формування мотивації у дошкільників до занять фізичною культурою як важливої складової результативності процесу фізичного виховання дітей визначали Н. Кот, Т. Пантюк, О. Потужний, Л. Сварковська та ін. Ними зазначено, що процес формування мотивації до занять фізичною культурою у дошкільників передбачає позитивне ставлення їх до активності, застосування цікавих та доступних форм занять, заохочення та підтримки дітей з боку дорослих. Важливо, щоб діти сприймали фізичні вправи як гру та розвагу, а не як обов'язок [4; 17].

Л. Юр'єва доводить про важливість поєднання роботи у закладах дошкільної освіти та сім'ї, визначає необхідні умови сімейно-суспільного виховання для фізичного розвитку дитини [18].

Вплив фізичного виховання на пізнавальну діяльність дошкільників вивчали С. Гавришко, В. Пасічник, А. Пивовар, Д. Сосновський, А. Хачатрян та ін. Ними зазначено важливість фізичного виховання для розвитку пізнавальних здібностей дитини та формування фізичної готовності до навчання у школі [8].

Фізичне виховання дошкільників з порушенням інтелектуального розвитку є важливою складовою їхнього загального розвитку та адаптації до закладів освіти і суспільства. У Програмі розвитку дітей раннього та дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями важливими змістовними блоками визначаються «Особистість дитини» (соціально-емоційний розвиток, розвиток рухової діяльності), «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» (сенсорний розвиток), «Дитина в соціумі» (формування навичок самообслуговування), «Мовлення дитини» (формування мовлення). У всіх блоках чітко простежується взаємозв'язок фізичного розвитку, пізнавальних процесів та адаптації до соціуму [13].

Багато досліджень присвячено фізичному розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями. А. Сімко визначав особливості діагностики та корекції психомоторного розвитку дошкільників з інтелектуальними порушеннями на заняттях

фізичного виховання. Ним визначено, що психомоторні можливості дітей з вадами інтелекту залежать від особливостей розвитку ряду психічних функцій: м'язово-рухових відчуттів, сенсомоторних процесів тощо [16].

О. Літовченко досліджувала розвиток моторики дошкільників з інтелектуальними порушеннями та визначила важливим засобом стимулювання тактильної та пропріоцептивної чутливості, які сприяють гармонійному розвитку дитини [7].

І. Бобренко доводить, що розвиток фізичних якостей є важливим аспектом адаптивного фізичного виховання дошкільників з інтелектуальними порушеннями, надає рекомендації для спеціальних заходів щодо здоров'язбереження дошкільників з інтелектуальними порушеннями в процесі фізичного виховання [1].

В. Гладуш, А. Висоцька, С. Дубовський пропонують прийоми корекційної роботи із загального розвитку та розвитку пізнавальної діяльності дітей з інтелектуальними порушеннями саме через фізичний розвиток [3].

Відомо, що фізичний розвиток дитини починається з її народження і проявляється тому, що вона інтенсивно росте, в неї змінюються пропорції тіла, починають розвиватися рухи й сенсорне сприймання. Дитина починає активно реагувати на зовнішні подразники, а саме, рухає очима та стежить за пересуванням предметів або людини, в процесі годування робить смоктальні рухи, поступово починає рухати ручками й ніжками, гратися зі своїми ніжками, тягнеться за предметом, який побачить (Н. Гавриш, С. Васильєва, В. Рагозіна). Вже з раннього віку від народження до трьох років треба створювати такі умови, які сприятимуть фізичному розвитку дитини, активізації рухів, підтримки зацікавленості до навколишнього (Н. Каньоса, О. Олійник). Саме це буде впливати на розвиток пізнавальних процесів, загальний психофізичний розвиток, формування соціальних функцій [15].

Таким чином, урахування особливостей дитини раннього віку, правильні методичні прийоми роботи з фізичного виховання буде сприяти усуненню дисбалансу між фізичним та психічним розвитком, стимуляції формування мозкових структур, сенсомоторному розвитку. Дитина буде взаємодіяти з навколишнім середовищем і активно проявляти себе у поведінці та різних видах діяльності.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У психолого-педагогічних дослідженнях багато уваги приділяється проблемі фізичного виховання дошкільників з інтелектуальними порушеннями, доводиться роль рухів та рухової активності для розвитку сенсомоторики, мовлення, мислення, пам'яті тощо. Проте досліджень щодо фізичного виховання дітей раннього віку з інтелектуальними порушеннями недостатньо. Зазначимо,

що розроблено програму розвитку дітей раннього віку з інтелектуальними порушеннями [13]. Треба приділити більше уваги методичним питанням з цього напрямку.

Мета статті. Визначити особливості фізичного розвитку дітей раннього віку з інтелектуальними порушеннями та розробити рекомендації щодо фізичного виховання дітей цієї категорії.

Виклад основного матеріалу. Порушення інтелектуального розвитку визначається як стійке, незворотне порушення пізнавальної діяльності внаслідок органічного ураження кори головного мозку дифузного характеру. Це викликає затримку і викривлення всього психофізичного розвитку. Всі рухи людини відбуваються за участю центральної нервової системи, кожний відділ якої грає в цьому процесі певну роль. Найбільше значенні в управлінні рухами належить великим півкулям головного мозку. Саме тому вже з перших днів життя у дитини з інтелектуальними порушеннями фізичний розвиток відрізняється від розвитку однолітків. Всі фізичні процеси розвиваються із затримкою і мають якісні зміни. Визначимо особливості їх фізичного розвитку.

У дітей раннього віку з інтелектуальними порушеннями пізніше формуються певні фізичні дії. В них спостерігається затримка майже всіх моторних навичок, таких як перевертання, тримання голівки, сидіння, стояння, ходьба. Навіть коли вони починають ходити, їх хода характеризується як незграбна, нестійка, напружена, повільна, неспритна. У багатьох дітей спостерігається неправильна постава стоп. Вони опираються на зовнішній або внутрішній край однієї або обох стоп; ходять на носках; важко опускаються на всю стопу, спираючись на п'яту; надмірно розвертають стопи усередину або назовні; загібають стопами. Дітей необхідно спеціально навчати правильній поставі стоп.

Діти з інтелектуальними порушеннями завжди мають труднощі з координацією рухів. Вчені, які досліджували руховий аналізатор, зазначали, що його особливість в тому, що він пов'язаний зі всіма структурами центральної нервової системи (проекційними, асоціативними і т. п.) і бере участь в їх діяльності, що визначає значення рухового аналізатора в розвитку діяльності мозку. Координація рухів – це складний сенсомоторний акт, який розвивається поступово, на основі досвіду і вправ. Для правильного виконання рухів потрібне узгоджена робота систем кінетичної, кінестетичної і зорово-просторової аферентації.

Через низький інтерес до навколишнього, зорово-рухові недоліки, які впливають на координацію між зоровим сприйняттям та руховими здібностями, діти цієї категорії значно пізніше починають стежити за предметами, тягнутися до них, намагатися взяти, робити дії з метою обстеження.

У свою чергу це викликає проблеми з дрібною моторикою, що у подальшому впливає на формування предметної діяльності, усного та писемного мовлення.

Діти з інтелектуальними порушеннями мають зміни у поставі, що відрізняється від типової. Поставка в них найчастіше мішувата, незграбна, корпус схилений уперед, голова опущена донизу, вони часто дивляться під ноги. Ці розлади можуть бути викликані такими причинами, як залишкові явища поліомієліту, парези після родової травми, різке підвищення тону в якій-небудь групі м'язів тулуба, залишкові явища рахіту, різке послаблення м'язів на фоні загального виснаження й зниження фізичного розвитку, дефекти фізичного розвитку тощо.

Таким чином, наявність первинної біологічної недостатності кори великих півкуль мозку приводить до порушення всієї вищої нервової діяльності і особливо до недостатньої рухливості нервових процесів, що гальмує розвиток складних функціональних систем, у тому числі й рухової системи.

Чим більш глибокого ступеня інтелектуальне порушення, тим більш грубо порушена психомоторика і фізичний стан. Признаки фізичного недорозвитку частіше зустрічаються при більш виражених уразках мозку, особливо ранніх, пов'язаних з патологією ембріогенезу.

Розглянемо напрями корекційної роботи з фізичного виховання дітей раннього віку з інтелектуальними порушеннями.

Як було зазначено вище, нормальний психомоторний розвиток складає фундамент всього психічного розвитку дитини. Тому формування вищих психічних функцій необхідно розглядати у взаємозв'язку з сенсомоторним розвитком дитини.

Психомоторний розвиток дитини в перші роки життя залежить від багатьох факторів, насамперед від спадкових особливостей організму, загального стану здоров'я, статі, навколишнього середовища. Темпи рухового розвитку дітей можуть сильно варіювати, але завжди зберігається певна послідовність в розвитку рухових функцій.

Формування рухових навичок відбувається у процесі активної діяльності дітей, при активній цілеспрямованій роботі дорослих. У корекційній роботі необхідно особливу увагу звертати на розвиток когнітивних, виконавчих, емоційно-естетичних, проектно-конструктивних параметрів (здатність планувати, змінювати засоби виконання рухових дій стосовно умов) рухових дій дитини. Звичайно, це мета перспективних досягнень дитини, проте саме у ранньому віці треба забезпечити підтримку таку підтримку, щоб незважаючи на порушення інтелекту, дитина могла досягти свого максимального фізичного розвитку. Раннє втручання та реабілітаційні заходи сприятимуть розвитку у дітей з інтелектуальними порушеннями фізичних навичок.

Фізичне виховання дітей з інтелектуальними порушеннями у ранньому віці має бути спрямоване на формування правильної постави, розвиток рухових навичок, покращення координації, рівноваги та загального фізичного стану, а також на формування позитивних емоцій та навичок до фізичних вправ і до взаємодії з однолітками.

Важливо, щоб з перших днів життя дитини з інтелектуальними порушеннями батьки розуміли про її особливість і застосовували такі прийоми взаємодії, які дійсно сприяють розвитку. Важливо урахувати індивідуальні можливості та потреби дитини, орієнтуватися на її співчуття, емоційний стан, бажання виконувати вправи. Вправи є основним засобом розвитку рухів, вони мають поступово ускладнюватися, підбирати їх треба з урахуванням індивідуальних особливостей дитини та бути регулярними у режимі дня.

Вправи, які виконує дитина, мають бути загальноорозвиваючими, що спрямовані на розвиток основних рухів та рухових навичок, гнучкості, координації, тому треба підбирати комплекси вправ для рук, ніг, тулуба, шиї. Для розвитку рівноваги та координації рухів можна проводити вправи з м'ячом, різні стрибки, переступання через предмети, ходьбу по обмеженому простору, застосовувати танцювальні елементи.

Паралельно з розвитком загальних рухів і крупної моторики обов'язковим є розвиток дрібної моторики, яка стимулює розвиток мовлення. Корекційними педагогами і логопедами розроблено велику кількість вправ на розвиток дрібної моторики. Якщо дитина виховується не у групі для дітей раннього віку, а вдома, то батькам треба організувати її діяльність з пластиліном, мозаїкою, шнурівками. Дітей раннього віку часто зацікавляють предмети побуту, які теж можуть сприяти розвитку дрібної моторики. Якщо у дитини з інтелектуальними порушеннями немає бажання діяти з предметами, батьки повинні привернути їх увагу до певного предмету або ситуації, зацікавити через сюрпризні моменти.

Фізичне виховання дитини раннього віку з інтелектуальними порушеннями впливає на її здоров'я, сприяє розвитку рухів. При цьому треба звертати увагу на те, що всі рухи мають застосовуватися дитиною у життєвих ситуаціях, побутових справах. То одним із завдань цього вікового періоду є формування навичок самообслуговування. Можливість виконувати гігієнічні процедури, одягатися, користуватися столовими приборами, прибирати іграшки – передбачає опору на сформовані рухові навички. Регулярне повторювання вправ на формування навичок самообслуговування допоможе закріпити рухові навички, покрасити координацію рухів, зробити дитину більш самостійною. У позитивній атмосфері дитина буде краще виконувати вправи, тому за кожне зусилля або досягнення її

бажано хвалити, що буде мотивувати до подальшої діяльності.

В процесі навчання дитини треба спиратися на принципи і методи роботи, які ураховують особливості дітей з інтелектуальними порушеннями:

- заняття мають бути короткими, щоб дитина не перевтомлювалася, адже у дітей цієї категорії низька працездатність, швидка втомлюваність, що може привести до послаблення нервової системи і розпаду вже сформованих навичок;

- через порушення мислення діти цієї категорії погано розуміють звернене мовлення, в процесі навчання треба спиратися на наочність, обов'язково демонструвати дії, часто повторювати приклад і бажано щоб ці дії були пов'язані з повсякденним життям, що допоможе краще їх зрозуміти і засвоїти;

- дитина раннього віку з інтелектуальними порушеннями потребує при виконанні вправ допомоги дорослого, яка на початкових етапах є спільними діями, у подальшому орієнтація на зразок. Тут важливо, щоб батьки та вихователі постійно надавали дитині приклад, за яким вона зможе наслідувати ці дії;

- для зацікавлення дитини з інтелектуальними порушеннями до виконання вправ корисно використовувати яскраву наочність, наприклад картинки, іграшки, різні предмети що допоможе дитині краще засвоювати інформацію;

- основним методом взаємодії з дитиною має бути гра, саме в процесі гри діти можуть багато разів повторювати певні рухи та дії і при цьому практично не втомлюватися, якщо гра їм цікава. Крім того ігри сприяють тому, що дитина вчиться взаємодіяти і співпрацювати з дорослими та іншими дітьми, саме це формує в неї соціальні функції, які у подальшому будуть допомагати адаптуватися до навколишнього та інтегрувати у суспільство.

Якщо дитина відвідує групу для дітей раннього віку у закладі дошкільної освіти, то основними формами фізичного виховання там є ранкова гімнастика, заняття з фізичної культури, самостійна рухова активність дітей, фізкультурні хвилини та паузи, фізкультурні розваги і свята, загартовувальні процедури, рухливі та народні ігри. Фізичні вправи є основним засобом фізичного розвитку.

Якщо до 3 років дитина перебуває на домашньому вихованні, батьки мають організувати простір для стимуляції рухової активності дитини і застосовувати такі форми роботи, як масаж, загартовувальні процедури, рухливі ігри, ранкова гімнастика. Проведення гімнастики з раннього віку – необхідна умова розвитку дитячого організму. Правильно підібрані вправи допомагають усунути функціональні порушення і підвищити стійкість до інфекцій. Найголовніша умова це регулярність занять.

У ранньому віці фізичний розвиток міцно пов'язаний з сенсорним, саме в процесі взаємодії з предметами діти обстежують його та пізнають його властивості. Треба зазначити, що діти з інтелектуальними порушеннями при взаємодії з предметами роблять, як правило, неадекватні дії, що не сприяє розвитку пізнавальних процесів. Необхідно звертати на це увагу і спеціально навчати дитину предметним діям і діям обстеження, вчити розглядати предмет, обмацувати його, порівнювати два різних або схожих предмети. В процесі такої діяльності дорослий називає необхідні властивості предмету і так рухи плюс мова будуть формувати у дитини сенсорні здібності.

Мовлення це процес використання мови для спілкування, обміну думками, інформацією. Діти з інтелектуальними порушеннями мають затримку мовленнєвого розвитку. Це пов'язано не лише з тим, що дитина не розуміє змісту висловлювань, а й з тим, що в неї недорозвинений мовленнєвий апарат. Ще у немовляцькому в них віці не з'являються функції, які є передумовою для формування мовлення, а саме лепет, гуління, перші слова, які стимулюють мовленнєве дихання і розвивають м'язи артикуляційного апарату. Артикуляційна гімнастика в ігровій формі буде сприяти розвитку правильного вимовлення звуків.

Одним з засобів зацікавлення малюка є музикальний супровід будь яких занять з фізичної культури. При проведенні масажу, ранкової гімнастики, різних рухів, танцювальних вправ, ігор можна покрасити настрій дитини, емоційні відчуття.

Висновки і пропозиції. Таким чином фізичне виховання дітей раннього віку з порушенням інтелекту сприяє їх загальному розвитку. Використання спеціальних прийомів роботи з розвитку рухів стане запорукою для досягнення мети фізичного виховання, а різні техніки рухової стимуляції сприятимуть розвитку їх відчуттів, сприйняття, мовлення.

Ранній розвиток дітей з інтелектуальними порушеннями – це складний, але дуже важливий процес, який потребує терпіння, наполегливості та професіоналізму. Завдяки ранньому втручанню та підтримці, діти з інтелектуальними порушеннями можуть значно покращити свій розвиток та досягти значних успіхів у житті.

Тому вважаємо необхідним у подальших дослідженнях розробити такі техніки рухової стимуляції, які можна буде застосовувати у роботі з дітьми з інтелектуальними порушеннями.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бобренко І. В. Розвиток фізичних якостей як важливий аспект адаптивного фізичного виховання дошкільників з інтелектуальними порушеннями помірного ступеня. Теорія і практика спеціальної педагогіки та психології: зб. наук. пр.: до 100-річчя від дня народження професора І. Г. Єременка: Вип. 9. К., 2017. С. 172–185.

2. Виховуємо і розвиваємо дитину раннього віку: навчально-методичний посібник / Гавриш Н. В., Василюєва С. А., Рагозіна В. В.; за заг. ред. Н. В. Гавриш. Кропивницький: Імекс-ЛДТ, 2021. 158 с.
3. Гладуш, В. А., Висоцька, А. М., Дубовський, С. О. Корекція розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями засобами фізичного виховання. *Вісник післядипломної освіти. Серія «Педагогічні науки»*, 12 (41). 2020. С. 44–62.
4. Денисенко Н. Ф. Теоретичні засади та технологія управління системою фізичного виховання дітей дошкільних навчальних закладів [Текст] : автореф. дис...д-ра пед. наук: 13.00.08. національний педагогічний університет. Рівне, 2001. 20 с.
5. Закон України «Про дошкільну освіту» Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 49, ст. 259). URL: <https://osv.vkopanivska-gromada.gov.ua/zakon-ukraini-pro-doshkilnu-osvitu-12-53-37-19-12-2018/>
6. Каньоса Н. Г., Олійник О. М. Методика виховання та розвитку дітей раннього віку : навч.-метод. посібник / авт.-упор. Н. Г. Каньоса, О. М. Олійник. Київ : Міленіум, 2019. 156 с.
7. Літовченко О. В. Розвиток моторики дошкільників з інтелектуальними порушеннями засобом стимулювання тактильної та пропріоцептивної чутливості: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.03 «Корекційна педагогіка». Київ, 2004. 21 с.
8. Малікова Ю. В. Оволодіння дітьми старшого дошкільного віку перцептивними діями. *Наукові праці: науково-методичний журнал. Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. П. Могили*. 2006. Т.50. Вип. 37. С. 161–165.
9. Малхазов О. Р. Психологія та психофізіологія управління руховою діяльністю: монографія. К.: Євролінія, 2002. 320 с.
10. Освітній напрям «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі». Витяг із Базового компонента дошкільної освіти. *Дошкільне виховання*. 2021. № 7. С. 8–10.
11. Пасічник В. М., Сосновський Д. Д. Оцінка фізичного і розумового розвитку дітей старшого дошкільного віку. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2012. № 7. С. 86–91.
12. Підготовка майбутніх вихователів до освітньої діяльності у групах раннього віку. [Текст] : навч.-метод. посіб. / О. С. Бартків, О. Л. Дурманенко, Є. А. Дурманенко. Луцьк, 2024. 247 с.
13. Програма розвитку дітей раннього та дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями / авт.: О.В. Чеботарьова, Г.О. Блеч, І.В. Гладченко, І.В. Бобренко, С.В. Трикоз, О.І. Мякушко, І.В. Сухіна, Н.С. Бабій, Н.П. Цимбалюк, І.Д. Лукачук та ін.: За наук. ред. О.В. Чеботарьової, І.В. Гладченко. К., ІСПП імені Миколи Ярмченка НАПН України, 2023. 438 с.
14. Про Національну доктрину розвитку освіти. Указ президента України № 347/2002 від 17 квітня 2002 року, м. Київ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text>
15. Родименко І., Мойсеєнко І. Аналіз наукових досліджень сенсомоторного розвитку дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. *Вісник Дніпровської академії неперервної освіти. Серія: Філософія, Педагогіка*, 1 (1), 2022. С. 73–76.
16. Сімко А. В. Особливості діагностики та корекції психомоторного розвитку дошкільників з інтелектуальними порушеннями на заняттях фізичного виховання. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки): збірник наукових праць: вип.12, у 2 т. / за ред. В.М. Синьова, О.В. Гаврилова. Кам'янець-Подільський: ПП Медобори-2006*, 2018. Т. 2. С. 234–245.
17. Черепаня Н. І., Русин Н. М. Значення і роль рухливих ігор у розвитку рухової активності дітей дошкільного віку. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 41. Т. 2. 2021. С. 116–120.
18. Юр'єва Л. О. Особливості фізичного розвитку дітей 6-8 років в умовах сімейно-суспільного виховання [Текст]: дис. канд. наук з фізичного виховання: 24.00.02 / Юр'єва Лариса Олексіївна ; Волинський держ. ун-т ім. Лесі Українки. – Рівне, 2001. – 199 арк. – арк. 166–183.
19. Яшна О. П. Методика навчання адаптивній фізичній культурі в умовах центрів соціальної реабілітації: Навчальний посібник. Мелітополь: Видавничий будинок ММД, 2013. 216 с.